

Marek Oberländer

„Getto”

technika: karton, tusz, gwasz

wymiary: 115 x 450 cm

1955

Obraz ma formę długiego, poziomego prostokąta. Kompozycja została rozmieszczona na intensywnym, niebieskim tle. Otaczają ją dwa pasy. Przy zewnętrznych krawędziach w kolorze czarnym, a od środka w fioletowym. Są nieregularne i lekko zaokrąglone. Obraz wykonano tuszem oraz gwaszem, czyli farbą wodną z dodatkiem kredy lub bieli, która nadaje farbie właściwości kryjące.

Na niebieskim tle przedstawiono liczne nagie postacie ludzkie, a także jedną ubraną na czarno oraz dwa kozły. Postaci jest dwadzieścia sześć. Gęsto wypełniają całą przestrzeń obrazu. Sylwetki mają lekko zaburzone proporcje i są delikatnie wydłużone. Ich skóra ma odcień wpadający w żółć. Postacie zostały ukazane w sposób uproszczony — twarze są schematyczne i pozbawione szczegółów, a kontury ciał zaznaczono wyraźnymi, ciemnymi liniami.

Większość osób stoi, przybiera dramatyczne pozy i wykonuje ekspresyjne gesty. Niektóre z nich klęczą, zasłaniają twarze dłońmi, wyciągają ręce ku górze. Jedna z postaci jest na czworakach z twarzą pochyloną ku ziemi. Inna odchyła głowę do tyłu, krzyżując ręce na piersi.

Szczególne uwagę przyciągają kobiety z dziećmi. Jedna z nich znajduje się w centrum kompozycji. Stoi z twarzą częściowo przysłoniętą czarnymi włosami. Tuż obok niej, bardzo blisko, stoi dziecko sięgające jej do pasa. Wyciąga ręce ku górze, jakby domagało się, aby je podnieść. Ma lekko zaokrąglony brzuch i krótkie włosy — można przypuszczać, że jest to chłopiec. Na skraju lewej strony obrazu znajduje się kobieta trzymająca na rękach mniejsze dziecko. Obok niej stoi kobieta w ciąży. Zwrócona jest w prawą stronę, ręce unosi do góry.

Na przeciwległym, prawym skraju kompozycji znajduje się inna kobieta w ciąży. Klęczy z szeroko rozpostartymi w górze rękami.

Na tle nagich postaci wyróżnia się jedna ubrana. Znajduje się po lewej stronie, za kobietą z małym dzieckiem na rękach.

Ma na sobie czarną szatę z kapturem, który zasłania twarz. Na szacie widnieje biała Gwiazda Dawida. Na obrazie pojawiają się również dwa białe kozły. Jeden stoi, domyka kompozycję z lewej strony, drugi leży nieco dalej, po prawej. Ku leżącemu kozłowi pochyla się jedna z kobiet i wyciąga w jego stronę ręce.

Intensywna kolorystyka nadaje scenie współczesny charakter, który jak na czas powstania obrazu stanowi odważne ujęcie tematu Zagłady. Oprócz przejmujących postaci ludzkich, ukazanych w dramatycznych pozach, w obrazie pojawiają się również symbole – takie jak Gwiazda Dawida czy kozioł ofiarny.

Obraz „Getto” przez długi czas pozostawał nieznanym dziełem. Do Muzeum POLIN trafił w 2023 roku jako depozyt, przekazany przez kolekcjonerkę i historyczkę sztuki Krystynę Czartoryską.

Marek Oberländer (1922–1978) był malarzem i grafikiem pochodzenia żydowskiego. Urodził się w wielokulturowym miasteczku Szczerzec koło Lwowa. W czasie II wojny światowej został przymusowo wcielony do Armii Czerwonej, a cała jego rodzina zginęła. Doświadczenia te odcisnęły piętno na jego twórczości.

Oberländer studiował w warszawskiej Akademii Sztuk Plastycznych. Od 1963 roku przebywał poza krajem – w Szwecji, a później we Francji. Do wyjazdu z Polski w jego twórczości dominowała tematyka Zagłady, wyrażana ekspresyjnym realizmem, a później za pośrednictwem plastycznej metafory. Ekspresyjny realizm, żywa faktura oraz mocne kontrasty walorowe i barwne służyły „wyrażeniu niewyraźnego bólu Żyda cudem uratowanego od Zagłady”.

Artysta stopniowo odchodził od dosłownego przedstawiania człowieka, koncentrując się na ukazaniu wybranej cechy lub stanu psychicznego postaci. W kolejnych pracach

konsekwentnie upraszczał również sylwetkę ludzką. Doprowadziło to do przedstawiania jej w formie obłego, organicznego kształtu.